

Боярко Г.В., Маніна Л.М.,** Проценко Г.П.****

ПОЛІЦІЯ США: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Some aspects of organization and functioning of the US law enforcement agencies, at the federal, state, county and local level in particular, are elucidated.

У сучасній Україні відбувається реформування всіх сторін життєдіяльності суспільства і держави. Одним із головних завдань цих реформ є удосконалення системи правоохоронних органів, у тому числі органів внутрішніх справ. Це безпосередньо стосується організаційно-функціональної побудови системи правоохоронних органів України. Пріоритетом реформування системи правоохоронних органів України є її узгодження з основними тенденціями організації та функціонування систем правоохоронних органів зарубіжних країн на підставі вивчення, аналізу й узагальнення досвіду, що вже накопичений відповідними органами різних країн світу. Зрозуміло, що вивчення та посилення на зарубіжний досвід не означає безпосередньо необхідність його прямого перенесення у практику роботи органів внутрішніх справ. Однак аналіз цієї діяльності і застосування окремих підходів або елементів вбачається безумовно корисним. Загальновідомо, що вивчення здобутків інших завжди збагачує діяльність, дає можливість скоригувати її, розкриває ще не використані можливості.

У цьому контексті надзвичайно вагомим видається знання працівниками правоохоронних органів, передусім управлінським складом, особливостей організації діяльності поліції США.

У системі відомчої освіти МВС України загалом та зокрема у нашому навчальному закладі – Академії управління МВС – слухачі вивчають іноземну мову, здебільшого англійську. Тематичні плани з цієї навчальної дисципліни передбачають розгляд таких тем, як структура уряду, судова система, організація діяльності поліції США. Остання є найбільш фахово спрямованою і таким чином особливо цікавою для наших слухачів, і саме зазначеної теми хотілося б торкнутися у межах пропонованої статті.

Означена тема розглядається у численних наукових і науково-популярних виданнях, які зараз пропонує ринок України. Це здебільшого англійськомовні праці, зокрема, йдеться про праці таких авторів, як Joseph Senna, Larry Siegel, Robert Troyanovich, Lee W. Potts. Українською мовою книг, де б розглядалося аналізоване питання, на жаль, наразі обмаль. Окремі аспекти діяльності поліції США висвітлені в роботах таких науковців, як В.О. Заросило, А.В. Савченко, А. Негодченко та ін.

Система поліції США, як за своєю будовою, так і за принципами організації діяльності, вважається демократичною (на відміну від авторитарної).

Прийнята в США система заснована на принципі федералізму і включає кілька рівнів: федеральний, штату, окружний і муніципальний (місцевий, локальний).

На **федеральному рівні** діють правоохоронні агентства, які перебувають у віданні різних міністерств чи департаментів, тобто під номінальним контролем президента країни.

* кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки та юридичної лінгвістики Академії управління МВС

** викладач кафедри мовної підготовки та юридичної лінгвістики Академії управління МВС

*** викладач кафедри мовної підготовки та юридичної лінгвістики Академії управління МВС

Розмаїття федеральних поліцейських сил пояснюються традиційними побоюваннями американців і з приводу створення централізованої національної поліцейської системи. Тому в різний час виникали спеціалізовані органи, юрисдикція яких не виходить за рамки, визначені певними федеральними законами.

Згадаємо ряд найбільш розвинутих у структурному і функціональному відношенні федеральних служб.

У складі Міністерства юстиції США:

1. Федеральне бюро розслідувань. Головним завданням ФБР є розслідування порушень федеральних законів. Як приклад можна навести такі злочини, як шпигунство, державна зрада, саботаж, будь-яка підривна діяльність, пов'язана з національною безпекою, організована злочинність, наркоторгівля, тероризм, посадові злочини, викрадення людей, пограбування банків, які знаходяться під федеральною охороною, переправлення через кордони штатів викрадених автомобілів та інші – всього більше, ніж 180 видів злочинів. На цей час діє 59 регіональних підрозділів ФБР, у яких служить 21 тисяча співробітників, серед яких 9 тисяч спеціальних агентів. Щорічний бюджет ФБР – близько 1 мільярда доларів. Відділ ідентифікації бюро містить понад 200 мільйонів відбитків пальців.

2. Служба маршалів Сполучених Штатів, що займається охороною федеральних судів, суддів, присяжних, арештованих до винесення обвинувального вироку, контролює арештовану власність і грошові кошти згідно з федеральними законами тощо.

3. Служба імміграції та натуралізації забезпечує виконання Закону «Про імміграцію і натуралізацію», патрулює кордон довжиною 8 тисяч миль та здійснює депортацію осіб, що проникли на територію Сполучених Штатів незаконно.

4. Управління боротьби з наркотиками.

5. Відділ боротьби з організованою злочинністю.

У складі Міністерства фінансів США:

1. Митна служба, яка перевіряє всі вантажі та багаж, що прибувають до країни. Спеціальні агенти розслідують факти контрабанди, порушень порядку ввозу і вивозу грошових коштів, шахрайства. Основна увага митної служби зосереджена на припиненні контрабанди наркотиків і зброї.

2. Федеральна податкова служба Сполучених Штатів. Відповідно до федерального законодавства найвищими адміністративними повноваженнями в сфері оподаткування наділений міністр фінансів. Практичну ж діяльність зі збору податків здійснює саме Федеральна податкова служба. Вона являє собою розгалужене податкове відомство. До його складу входять 9 регіональних відділень, 50 окружних (не менше одного в кожному штаті) і понад 900 місцевих. У системі ФПД зайнято близько 70 тисяч службовців. Вказане відомство має потужні інформаційні можливості, оскільки в його комп'ютерній системі сконцентровано інформацію про 108 мільйонів платників податків США. Служба має власний слідчий апарат і наділена широкими повноваженнями щодо позасудового переслідування громадян. Їй також поставлено за обов'язок розслідувати всі порушення Закону «Про банківську таємницю»; вона має право інспектувати маклерів і торговців цінними паперами. Проте, за власним визнанням співробітників податкової служби, вони не в змозі услідкувати за всіма неплатниками податків і не знають, скільки американців щорічно не повідомляють про свої доходи чи укривають частину заробітку.

3. Бюро з контролю за алкоголем, тютюном та вогнепальною зброєю в основному розслідує спільно з поліцією штатів і місцевими відділами поліції, порушення Закону «Про використання зброї», а також факти підпалу. До юрисдикції Бюро також входить контроль за угрупованнями типу «Ангелів пеклу», які порушують федеральні закони про зброю і вибухові речовини.

4. Секретна служба – одна з найстаріших федеральних правоохоронних структур США, яка працює за 2 різними напрямками оперативної діяльності:

боротьба з підробкою грошей і цінних паперів, охорона фінансових установ;
охорона президента, віцепрезидента та членів їх родин, кандидатів у президенти, колишніх президентів США.

До складу Секретної служби входять Поліція Білого Дому та Служба охорони Державної Скарбниці.

Загалом Федеральний уряд в США є найбільшим роботодавцем у країні, який надає роботу більш ніж трьом мільйонам співробітників за двома тисячами спеціальностями.

На **рівні штату** в системі правоохоронних органів США діють 23 поліцейські організації. Вони мають ті ж повноваження, що і муніципальна поліція, але діють в межах одного штату. Створення вказаних правоохоронних органів було викликано необхідністю розібратися зі зростанням рівня злочинності на позаміській території, яке виникло як результат збільшення чисельності населення та його мобільності. В окремих штатах така поліція має додаткові функції: рибнагляд, інспекція з полювання, патрулювання швидкісних магістралей та інші. В окремих випадках також ці поліцейські можуть виконувати рішення суду у цивільних справах, в яких однією зі сторін був власне штат.

На **окружному рівні** поліцію США представляють переважно незалежні агентства, які очолюють шерифи. Посада шерифа є виборною і певною мірою політичною. Суттєвою особливістю таких агентств – шерифських відділків є те, що вони конституційні установи, тобто не залежать від рішень представників виконавчої або законодавчої гілок влади. Для того, щоб вплинути на роботу шерифів та їх відділків, потрібне внесення поправок до конституції. Отже така юридична незалежність у поєднанні з вибірністю посади дають шерифам значну долю автономії.

Основні функції шерифських агентств: правоохоронна, виправна та судова – «обслуговування» цивільних процесів (пред'явлення повістки, виконання судових розпоряджень тощо). Також шериф має право здійснювати цивільні арешти, тобто затримувати людей, які злочину не вчинили, але можуть заподіяти шкоду іншим особам або собі (наприклад, психічно неврівноважені чи хворі люди). Проте, як свідчить практика, у більшості випадків діяльність шерифського відділку сконцентрована навколо виконання лише однієї-двох своїх функцій.

Муніципальна поліція є, напевно, найчисельнішою серед усіх інших правоохоронних установ США. Хоча, коли ми кажемо «муніципальна», йдеться не лише про міську поліцію, але й поліцію сільської місцевості. А вони різняться саме чисельністю: поліція Вашингтона – приблизно 30 тисяч атестованих осіб та ще 10 тисяч вільнонайманих працівників, поліція Ліллі, Пенсільванія, – 1 поліцейський. В середньому у переважній кількості поліцейських відділків США працює до 50 поліцейських, які обслуговують до 25 тисяч населення. Хоча є і такі, де немає принаймні одного працівника, який працював би повний робочий день.

Незалежно від розміру та чисельності, усі поліцейські відділки виконують стандартні, чітко визначені функції і завдання: регулювання дорожнього руху, розслідування нещасних випадків, патрулювання та нагляд за дотриманням правопорядку, розслідування правопорушень, пов'язаних із насильством та заподіянням шкоди майну. Крім того, поліцейські проводять дактилоскопіювання та ведуть облік його результатів. Також муніципальна поліція виконує пошукові та рятувальні функції, надає невідкладну медичну допомогу, забезпечує охорону у судах, задіяна у заходах цивільної оборони, пожежної безпеки, надає інформацію туристам, забезпечує охорону громадського порядку під час проведення масових заходів, здійснює оформлення та видання різноманітних дозволів і посвідчень. Останнім часом роль муніципальної поліції значно розширилась за рахунок

нових обов'язків у роботі та нагляді за людьми з особливими потребами (нагляд за ВІЛ-інфікованими підозрюваними, безпритульними, робота з жертвами домашнього насильства, в тому числі дітьми).

Особливу увагу хотілося б звернути, з огляду на сучасного розвитку органів внутрішніх справ України, на комунальне (районне, місцеве) поліціювання (йдеться про муніципальний рівень). У США у справі боротьби зі злочинністю поряд з поліцією значна роль відводиться місцевій владі, бізнесовим структурам, громадськості. Практично при кожній поліцейській дільниці створено відділення, які займаються питаннями комунального поліціювання. У площині діяльності цих структур передбачено такі напрями, як поліпшення взаємовідносин поліції та населення, особливо молоддю, виявлення та попередження злочинів проти власності, проти особи, проведення заходів щодо підвищення рівня безпеки дорожнього руху тощо.

Наступна категорія, яка потребує розгляду, – це правоохоронні органи штатів. Кожен з п'ятдесяти штатів, за винятком Гавайїв, має поліцію штату, яка називається по-різному: «поліція штату», «патруль штату», «департамент громадської безпеки штату» тощо. Ця поліція в окремих штатах має досить обмежені повноваження; так, у двадцяти трьох штатах вона займається лише злочинами і правопорушеннями, які пов'язані з дорожнім рухом. В інших працівники правоохоронних органів штату розслідують будь-які злочини, вчинені на території цього штату.

Функціонує ще один рівень поліцейських агентств США – правоохоронні органи округів. На території округів функціонують департамент окружного шерифа, департамент окружної поліції та коронер. Доцільно зазначити, що шериф є виборною посадою, що призводить до високого ступеня його політичної залежності. Досить поширеною є практика призначення на посади в шерифський департамент за протекцією тих осіб, які допомагали фінансувати шерифу його виборчу кампанію. Шерифи в одних округах забезпечують переважно судовий порядок та виконання судових рішень, в інших займаються і розслідуванням кримінальних злочинів, безпекою дорожнього руху тощо.

У межах статті, звичайно ж, можна торкнутися лише окремих особливостей організації діяльності поліції США. Ця тема потребує більш ґрунтовного дослідження, подальших наукових розвідок.

Наостанок варто зазначити, що вивчення та посилення на зарубіжний досвід не означає безпосередньо необхідність його прямого перенесення у практику роботи органів внутрішніх справ. Однак аналіз цієї діяльності і застосування окремих підходів або елементів вбачається безумовно корисним. Загальновідомо, що вивчення здобутків інших завжди збагачує діяльність, дає можливість скоригувати її, розкриває ще не використані можливості.

Література

1. Joseph Senna, Larry Siegel. Criminal Justice: Introduction. – Minneapolis: West Publishing Co, 1996. – 737 p.
2. Robert Troyanovich. Community Policing. – Cincinnati, 1998.
3. Potts, Lee W. Responsible Police Administration. Issues and Approaches. – Alabama: The University of Alabama Press, 1983. – 187 p.
4. Ernet Klett Schulbuchverlage Gmbh u Co.KG. American Life and Institutions D. K. Stevenson. – Stuttgart: Federal Republic of Germany, 1987. – 144 p.